

Мотиваційно-ціннісні детермінанти ухвалення рішення про вимушену міграцію в умовах війни

Олена Скрима

*магістрантка кафедри психології,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: Skryma@krok.edu.ua*

Юрій Живоглядов

*кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: YuriyGo@krok.edu.ua,
ORCID: 0000-0002-6763-2737*

Вступ. Повномасштабна війна в Україні зумовила безпрецедентні соціально-політичні зміни, що спричинили масове переміщення населення як у межах країни, так і за її кордони. Вимушена міграція стає не лише соціальним, а й глибоко психологічним феноменом, адже пов'язана з необхідністю ухвалення складних рішень у ситуації невизначеності, небезпеки та загрози життю [1]. Процес прийняття рішення про залишення звичного середовища детермінується системою особистісних цінностей, рівнем мотивації досягнення, базовими переконаннями щодо контролю над життям і вірою у справедливість світу [2].

Дослідження мотиваційно-ціннісних детермінант вимушеної міграції дозволить глибше зрозуміти психологічну логіку ухвалення рішень у кризових обставинах, що є актуальним для осмислення внутрішніх чинників поведінки людини в умовах війни, а також виявлення ролі індивідуальних стимулів і життєвих орієнтацій у збереженні особистісної цілісності та успішній адаптації до нових соціальних реалій.

Мета дослідження – оцінити особливості впливу мотиваційно-ціннісних чинників на процес ухвалення рішення про вимушену міграцію в умовах війни та виявити провідні ціннісні орієнтації, що зумовлюють готовність до переміщення.

Матеріали та методи. Вибірку дослідження становили 40 респондентів віком від 25 до 45 років, що перебували у ситуації вимушеного переміщення або приймали рішення про еміграцію під час воєнних дій.

Для реалізації мети дослідження застосовувався комплекс стандартизованих психодіагностичних методик: Тест ціннісних орієнтацій Ш. Шварца, який дозволив визначити ієрархію базових цінностей особистості та домінуючі мотиваційні характеристики для ухвалення рішення про вимушену зміну місця проживання [3]; Тест-опитувальник мотивації досягнення А. Меграбяна, за допомогою якого оцінили провідні мотиваційні тенденції – прагнення до успіху та уникнення невдачі [4].

Статистичну обробку результатів здійснювали за допомогою описової статистики, t-критерію Стьюдента.

Результати та обговорення. Аналіз індивідуальних соціально-психологіч-

них характеристик респондентів, які пережили вимушене переселення дозволив зрозуміти глибинні механізми ухвалення рішень про міграцію.

Результати дослідження ціннісних орієнтацій показали, що у групі вимушених мігрантів провідною цінністю для більшості респондентів стала безпека – її обрали 90 % опитаних, що підкреслює домінування потреби у фізичному, емоційному та соціальному захисті, прагненні стабільності та передбачуваності. На другому місці перебувала доброта (77,5 % опитаних), що відображає значення соціальної підтримки, співчуття та згуртованості в період адаптації. Самостійність як ціннісну орієнтацію вибрали 72,5 % респондентів, що свідчить про потребу у власному виборі та здатності приймати відповідальні рішення в нових умовах. Деякі нижчі показники мали досягнення (65 %) та гедонізм (57,5 %), що демонструє прагнення поєднувати самореалізацію та безпеку. Найменш вираженими були традиційність (40 %) і конформність (37,5 %, 15 осіб), що можна пояснити зміною культурного контексту та необхідністю переосмислення колишніх соціальних норм.

З отриманих результатів видно, що у респондентів, які пережили вимушену міграцію, спостерігається підвищена значущість базових потреб безпеки та соціальної підтримки, що, ймовірно, і стало чинниками про прийняття рішення про вимушену міграцію. Система цінностей зміщується у бік самостійності, мобільності та адаптивної гнучкості, що свідчить про активний процес психологічного пристосування до нових соціокультурних умов. Таким чином, під час вимушеної міграції відбувається переорієнтація ціннісної структури особистості на соціально орієнтовані та захисні мотиви, обумовлені потребою в емоційній стабільності, підтримці та відновленні почуття безпеки, що відображає адаптивний тип ціннісної поведінки, спрямований на збереження психологічної цілісності.

Для детальнішого розуміння мотиваційних механізмів ухвалення рішень про вимушену міграцію було проведено дослідження мотивації досягнення за допомогою Тест-опитувальника А. Меграбяна. Результати показали, що рівень мотивації досягнення у мігрантів досить високий. Так, 50 % респондентів мали високий рівень мотивації, 32,5 % – середній і 17,5 % – низький. Це свідчить про активність у постановці цілей, прагнення до самореалізації та високий рівень ініціативності, обумовлений необхідністю адаптації та пошуку можливостей для стабілізації життя.

Високий рівень мотивації досягнення сприяє більш активному і свідомому процесу ухвалення рішення про вимушене переселення, оскільки респонденти схильні брати відповідальність за власне життя і шукати оптимальні шляхи для його організації. Навпаки, середній і низький рівень мотивації може уповільнювати процес прийняття рішення, змушуючи особу ретельніше оцінювати ризики та шукати додаткові ресурси для забезпечення безпеки та стабільності.

Висновок. У осіб, які пережили вимушену міграцію, відбувається переорієнтація ціннісної структури особистості на безпеку, соціальну підтримку та са-

мостійність, що забезпечує адаптивне пристосування до нових соціокультурних умов. Підвищений рівень мотивації досягнення стимулює активний та свідомий процес ухвалення рішення про переселення, сприяє самореалізації та пошуку можливостей для стабілізації життя. Отже, мотиваційно-ціннісні характеристики виступають ключовими детермінантами процесу ухвалення рішень про вимушену міграцію та визначають психологічну готовність особистості до адаптації в умовах кризових змін.

Список використаних джерел

1. Процик, І. С., Кара, Н. І. Особливості процесів міграції населення України *Management and entrepreneurship in Ukraine: the stages of formation and problems of development*. 2022. Vol. 4, numb. 1. С. 231-239. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/meu_2022_4_1_26
2. Следь О.М. Вимушена міграція: ознаки поведінки та фактори впливу. *Наукові праці ДонНТУ. Серія: економічна*. 2019. №1(20). С. 63-71.
3. Lindeman M., Verkasalo M. *Measuring Values With the Short Schwartz's Value Survey*. *Journal of Personality Assessment*. 2005. Vol. 85, no. 2. P. 170–178. URL: https://doi.org/10.1207/s15327752jpa8502_09
4. Меграбян, А. Тест-опитувальник мотивації досягнення А. Меграбяна [Електронний ресурс]. – https://khnnra.edu.ua/wp-content/uploads/2020/07/Test-opituvalnik-motivatsiyi-dosyag-nennya-A.-Megrabyana.pdf?utm_source=chatgpt.com.